

Maria Pawłowska
Biblioteka Wydziału Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej
Uniwersytet Jagielloński
mary.pawlowska@uj.edu.pl

Charków – ukraińskie miasto nauki, kultury i przemysłu – historia i współczesność. Relacja z konferencji

Słowa kluczowe: konferencje bibliotekarskie; historia bibliotek; historia książek; historia Charkowa; Charkowski Uniwersytet Narodowy im. W. Karazina; Centralna Biblioteka Naukowa Charkowskiego Uniwersytetu Narodowego im. W. Karazina;

Wprowadzenie

W dniach 11-12 listopada 2015 roku w Charkowskim Uniwersytecie Narodowym im. Wasyla Karazina (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна) odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa *Charków jako miasto uniwersyteckie (Харків як університетське місто)*. Organizatorami konferencji były: Katedra Historii i Centralna Biblioteka Naukowa Charkowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Wasyla Karazina, a współorganizatorem Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Tematyka konferencji obejmowała zagadnienia dotyczące zarówno historii, jak i teraźniejszości wyższych uczelni w Charkowie, ale poruszała również problemy innych placówek naukowych działających na Ukrainie i poza jej granicami. Organizatorzy konferencji zaprosili do wystąpień przedstawicieli uczelni ukraińskich, a także gości zagranicznych z Uniwersytetu Jagiellońskiego, Śląskiego i Łódzkiego, a także z Archiwum PAN. Uczelnie łotewskie reprezentowała dyrektor Biblioteki Uniwersytetu w Rydze, Venta Kocere. Otwierając obrady, rektor Uniwersytetu, Vil' Bakirov, powiedział: *To nie przypadek, że konferencja odbywa się właśnie w murach Uniwersytetu Karazina. Dla wielu osób Charków i Uniwersytet to pojęcia nierozdzielne, bo przecież miasto nie miałoby szans na tak dynamiczny rozwój, gdyby ponad dwa stulecia temu, dzięki wysiłkom Wasyla Karazina i wsparciu miejscowych kupców, szlachty i całej społeczności Charkowa, nie powstał Uniwersytet¹.*

Relacja z Konferencji

Ponieważ celem konferencji było zwrócenie uwagi na szczególne związki łączące miasto i działające w nim wyższe uczelnie, wystąpienia w ramach pierwszej sesji plenarnej koncentrowały się wokół zagadnień dotyczących relacji miasto – uniwersytet, pokazano jak zmieniały się te relacje w poszczególnych epokach historycznych, podjęto próbę wyjaśnienia, czym jest *city university*, zwrócono uwagę na powiązania uniwersytetu ze społecznością lokalną, wskazano nowe kierunki badań w tym zakresie. Pokazano, jaki wpływ mają

¹ Strona internetowa konferencji [dostęp 25.01.2016] Dostępny w: http://www.univer.kharkov.ua/ua/general/univer_today/news&news_id=1352?news_id=5009.

tradycje uniwersyteckie na budowanie tożsamości uniwersytetu i tworzenie dziedzictwa kulturowego. Szczególną uwagę poświęcono roli studentów i absolwentów wyższych uczelni w tworzeniu społeczeństwa obywatelskiego.

II. 1. Rektor Uniwersytetu Karazina otwiera obrady Konferencji
Fot. Wiera Malinowska

W popołudniowej części obrad, którą poprzedziło otwarcie wystawy „Studenci w smutnych czasach 1920-1930”, przedstawiciele charkowskich uczelni wygłosili cztery referaty, w których zwrócili uwagę na rolę wyższych uczelni w tworzeniu kulturalnej i historycznej przestrzeni miasta.

II. 2. Siergiej Posuchow, dziekan Wydziału Historycznego, otwiera wystawę „Studenci w smutnych czasach 1920-1930”
Fot. Wiera Malinowska

Il. 3. Ekspozyty z wystawy „Studenci w smutnych czasach 1920-1930”
Fot. Wiera Malinowska

Pierwszy dzień obrad zakończył się otwarciem kolejnej wystawy okolicznościowej; tym razem zaprezentowano dorobek malarski I.M. Pogorelowa, współczesnego malarza ukraińskiego związanego z Charkowem.

Il. 4. Z wystawy malarstwa I.M. Pogorelowa
Fot. Wiera Malinowska

Obrady drugiego dnia konferencji toczyły się w czterech równoległych sekcjach. W referatach wygłoszonych w pierwszej sekcji zaprezentowano sylwetki wybitnych uczonych związanych z Uniwersytetem Charkowskim i pokazano ich wpływ na rozwój Uniwersytetu i miasta. Podczas obrad tej sekcji M. Pawłowska z Biblioteki Wydziału Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej UJ przedstawiła referat „Co polscy fizycy wiedzą o Lwie Dawidowiczu Landau i jego szkole fizyki teoretycznej?”. W drugiej sekcji, która obradowała pod hasłem „Sapientia gubernator navis” poruszano zagadnienia związane z działalnością bibliotek i archiwów uniwersyteckich w dobie e-kultury. W tej sekcji zaprezentowano referat Beaty Przewoźnik „Małe i duże, czyli o bibliotekach Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach”. Natomiast w referatach wygłoszonych w trzeciej sekcji poruszano zagadnienia tradycji uniwersyteckich, jako elementu dziedzictwa kulturowego. Obrady czwartej sekcji odpowiadały na pytanie: jakie znaczenie mają zbiory biblioteczne, archiwalne i muzealne dla historii nauki, historii Uniwersytetu i miasta. Wśród referatów tej sekcji znalazło się kolejne wystąpienie M. Pawłowskiej „Dedykacja jako wyraz uznania i dowód przyjaźni – z badań proveniencyjnych księgozbioru Biblioteki WFAIS UJ”.

Oficjalną część konferencji zakończyły obrady „okrągłego stołu”. O historii, terażniejszości i przyszłości Uniwersytetu dyskutowali licznie zgromadzeni pracownicy naukowcy, bibliotekarze, absolwenci Uniwersytetu i jego aktualni studenci. O zabranie głosu w dyskusji poproszono przedstawicielkę Uniwersytetu Jagiellońskiego, która przypomniała słuchaczom historię najstarszej polskiej uczelni, opowiedziała o wielowiekowych tradycjach uniwersyteckich, związkach Uniwersytetu z Krakowem, ale również o aktualnych problemach, przed jakimi stoją wyższe uczelnie w Polsce. Szczególne zainteresowanie słuchających wzbudziła informacja o tym, że władze Uniwersytetu Jagiellońskiego podczas oficjalnych uroczystości występują w tradycyjnych ubiorach akademickich, a profesorowie każdego z piętnastu wydziałów UJ zakładają togi, których kolor symbolizuje dany wydział. Kto wie, czy ten zwyczaj nie zostanie przeniesiony na Uniwersytet Karazina i inne uczelnie Ukrainy.

II. 5. Trwają obrady „okrągłego stołu”. Głos zabierają przedstawiciele studentów.
Fot. Wiera Malinowska

Popołudniowa część drugiego dnia konferencji to spacer szlakiem uniwersyteckich miejsc pamięci i uroczysty koncert muzyki poważnej przygotowany przez studentów Charkowskiego Uniwersytetu Muzycznego.

Udział w konferencji zorganizowanej przez pracowników naukowych, bibliotekarzy, muzealników i archiwistów z charkowskich uczelni miał dla polskich uczestników olbrzymie znaczenie. Był okazją do poznania naszych ukraińskich kolegów, zapoznania się z historią i teraźniejszością Charkowa i jego wyższych uczelni, odwiedzenia interesujących miejsc, przypomnienia, jaką rolę w historii Charkowa odegrali nasi rodacy. Dzięki osobistemu zaangażowaniu Dyrekcji i pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej w Charkowie uczestnicy konferencji mieli okazję zobaczyć eksponaty zgromadzone w najważniejszych muzeach Charkowa, zwiedzić miasto i zobaczyć jego najciekawsze zakątki.

Charków – miasto nie tylko uniwersyteckie

Charków to drugie co do wielkości miasto Ukrainy, położone w północno-wschodniej części kraju. Założone zostało w roku 1655 przez Kozaków jako warownia na szlaku najazdów tatarskich na Ukrainę. W latach 1917-1934 był stolicą Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej i trzecim po Moskwie i Leningradzie ośrodkiem naukowym i handlowo-przemysłowym Związku Radzieckiego. Dziś jest jednym z największych ośrodków przemysłowych Ukrainy (przemysł maszynowy, zbrojeniowy, metalowy, chemiczny, środków transportu (m.in. lotniczy), materiałów budowlanych, przemysł lekki i spożywczy), a także ukraińskim centrum kulturalnym i naukowym. Na ulicach miasta słychać głównie rosyjską mowę. Funkcjonuje tu 40 szkół wyższych, liczne muzea i galerie, kina i teatry, filharmonia, cyrk, planetarium, delfinarium, ogród zoologiczny i park kultury fizycznej. Miasto było jednym z ukraińskich gospodarzy piłkarskich Mistrzostw Europy Euro 2012.

Najważniejszym miejscem, które podczas pobytu w Charkowie odwiedza każdy Polak, jest Cmentarz Ofiar Totalitaryzmu w Piatichatkach. To cmentarz, gdzie pochowano 4302 oficerów Wojska Polskiego i polskich cywili zamordowanych w 1940 roku przez NKWD, a także około 2000 Ukraińców, Rosjan i Żydów zamordowanych w latach 1937-1938. Wśród pochowanych na cmentarzu jest kapitan Jakuba Wajda – ojciec reżysera, Andrzeja Wajdy, który o tych tragicznych wydarzeniach opowiedział w filmie „Katyń”. Cmentarz wybudowano według projektu Zdzisława Pidka w latach 1999-2000 z inicjatywy Federacji Rodzin Katyńskich.

II. 6. Brama Cmentarza w Piatichatkach koło Charkowa.
Fot. Maria Pawłowska.

Organizator Konferencji, Charkowski Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Karazina, to najstarsza uczelnia na Ukrainie, którą powołano do życia 29 stycznia 1805 roku dzięki specjalnym staraniom W. Karazina². Często podkreśla się rolę, jaką w otwarciu uniwersytetu odegrał kurator Charkowskiego Okręgu Naukowego, hrabia Seweryn Potocki³, który dołożył wszelkich starań, by przekonać ówczesnego cara Rosji o konieczności utworzenia uniwersytetu w niewielkim, prowincjonalnym miasteczku Słobodzkiej Ukrainy⁴.

² Wasyl Karazin (1773-1842) był pomysłodawcą i założycielem Uniwersytetu w Charkowie. Zbierał pieniądze na budowę i otwarcie uczelni. Niestety, zimą 1804 roku był izolowany i zmuszony do życia w swoim majątku, pod okiem żandarmów. Nie zaproszono go na otwarcie Uniwersytetu, nie zatrudniono go w uczelni na stanowisku bibliotekarza, o które się ubiegał.

³ Seweryn hrabia Potocki, herbu Pilawa (1762-1829) szlachcic, potomek starego rodu polskiego, senator, poseł, krajczy wielki koronny, rosyjski tajny radca, członek Rady Państwa Imperium Rosyjskiego, krzewiciel nauki i oświaty. Przebywając za granicą, zapraszał do nowo utworzonego Uniwersytetu w Charkowie profesorów – obcokrajowców, wspierał uniwersytet finansowo, troszczył się o kompletowanie zbiorów bibliotecznych, tworzenie gabinetów uniwersyteckich, organizowanie typografii i ogrodu botanicznego. Był członkiem Zgromadzenia Przyjaciół Konstytucji Rządowej. Za zasługi został odznaczony Orderem Orła Białego oraz Orderem Świętego Aleksandra Newskiego. W 1784 został kawalerem Orderu Świętego Stanisława, był członkiem korespondentem Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk. Potocki zawsze brał czynny udział w sprawach dotyczących Polski. Jego staraniem w 1818 roku po raz pierwszy w historii uczelni rosyjskich na Uniwersytecie Charkowskim otwarto Katedrę Języka Polskiego, a wykładowcą języka polskiego był ukraiński poeta i uczyony, Petro Hulak-Artemowski (1790-1865).

⁴ Opr. na podst.: JANKOWSKI L. Uniwersytet Charkowski w początkach swego istnienia (1805-1820). Charków: „Majdan” 2004. ISBN 966-8661-15-X.

Il. 7. Gmach Charkowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Wasyla Karazina⁵
Fot. <http://studyinukrainetoday.com/vn-karazin-kharkiv-national-university>.

Polacy znają tę uczelnię przede wszystkim dlatego, że w 1885 roku, po ukończeniu Gimnazjum Wileńskiego zaczął tu studiować medycynę Józef Piłsudski. Wprawdzie za udział w studenckich zamieszkach został relegowany z uczelni już w lutym następnego roku, ale dokumentacja jego studiów wciąż przechowywana jest w archiwach uczelni. Należy wspomnieć o tym, że Polacy od początku stanowili poważny odsetek studiującej tu młodzieży, zwłaszcza po likwidacji polskich Uniwersytetów w Wilnie i Warszawie. Ich liczba sięgała nawet 1/3 wszystkich studiujących⁶. Wśród profesorów i wykładowców Uniwersytetu Charkowskiego wymienić można takie nazwiska jak: Jan Krynicki (geolog), Alfons Walicki (filolog klasyczny), Ignacy Daniłowicz (profesor historii prawa), Napoleon Halicki (lekarz weterynarii), Ildefons Kossów (chemik), Antoni Stanisławski (profesor prawa), Leon Cienkowski⁷ (botanik i bakteriolog). Z Uniwersytetem w Charkowie wiążą się również nazwiska Aleksandra Mickiewicza⁸, profesora prawa rzymskiego, a prywatnie - brata Adama Mickiewicza⁹, Henryka Siemiradzkiego, artysty-malarza, absolwenta Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Charkowskiego, a także kompozytora - Konstantego Górskiego¹⁰, który przez 30 lat mieszkał i tworzył w Charkowie. Z Charkowem swoje życie związał Alfred Feddecki, nazywany ojcem kinematografii ukraińskiej, a także liczni architekci,

⁵ W gmachu, w którym obecnie znajduje się Uniwersytet znajdował się początkowo Dom Architektów. Budynek wzniesiono w latach trzydziestych ubiegłego stulecia w stylu konstruktywizmu.

⁶ Opr. na podst.: ŻURAVLOVA I. (red.). Wybitni Polacy Charkowa. Materiały Międzynarodowego Naukowego Sympozjum. Charków, 7 grudnia 2011 r. Charków: „Majdan” 2012. ISBN 978-966-372-510-9.

⁷ Leon Cienkowski (1822-1887) botanik, protozoolog, bakteriolog. Kierował Katedrą Botaniki Uniwersytetu w Charkowie. Był konsultantem Instytutu im. Ludwika Pasteura. Założył w Charkowie weterynaryjną stację bakteriologiczną, gdzie produkowano wakcynę – szczepionkę przeciw wrzodowi syberyjskiemu.

twórcy projektów budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej, które do dziś zdobią charkowskie ulice¹¹. W latach 1936-1937 konsulem generalnym w Charkowie, wówczas stolicy radzieckiej Ukrainy, był Tadeusz Brzeziński, ojciec Zbigniewa¹².

Miejscami szczególnie związanymi z Uniwersytetem Charkowskim są Ogród Botaniczny (założony w 1804 roku) i Muzeum Przyrody, założone w 1807 roku jako tzw. gabinet zoologiczny, obecnie jedno z najstarszych muzeów przyrodniczych w Europie. Zbiory muzeum to ponad 250 tysięcy eksponatów, a wśród nich: wypchane zwierzęta i ptaki, skamieniałości i szkielety, rzadkie muszle skorupiaków, korale i gąbki morskie, gipsowe odlewy przedstawicieli wymarłych gatunków, fragmenty meteorytów i dendrytów. Z Uniwersytetem związane jest również Muzeum Archeologii i Etnografii z kolekcją liczącą około 150 tysięcy eksponatów.

---

⁸ Aleksander Mickiewicz (1801-1871) po ukończeniu gimnazjum studiował na wydziale prawnym Uniwersytetu Wileńskiego. W 1822 roku zdobył nagrodę za pracę o wpływie prawodawstwa rzymskiego na prawo polskie i litewskie. Rozprawę, opatrzoną przypisami Joachima Lelewela, opublikowano w "Dzienniku Warszawskim". Był aktywnym członkiem Towarzystwa Filaretów, za co został aresztowany przez władze rosyjskie i uwięziony na pięć miesięcy. Był wykładowcą prawa polskiego, litewskiego i rzymskiego w Liceum Krzemienieckim. Przeniesiony do Kijowa, gdzie objął katedrę prawa rzymskiego na Uniwersytecie św. Włodzimierza. Ponownie zmuszony do zmiany uczelni, zamieszkał w Charkowie.

⁹ Jesienią 1825 roku Adam Mickiewicz w drodze z Odessy do Moskwy spędził prawie tydzień w Charkowie u swojego znajomego z Wilna, profesora Ignacego Daniłowicza. Krótki pobyt młodego poety w Charkowie spowodował wzrost jego popularności wśród młodzieży ukraińskiej. Niektóre utwory Mickiewicza były tłumaczone przez wykładowców i studentów uniwersytetu na język rosyjski i ukraiński. Z tego okresu pochodzi przekład wiersza „Pani Twardowska”, który pod piórem Petro Hułak-Artemowskiego stał się oryginalną, nasyconą ukraińskim narodowym humorem balladą, którą, na przekór swoim ambicjom, zachwycił się sam Mickiewicz. Na ścianie jednego z dawnych budynków uniwersyteckich znajduje się tablica upamiętniająca spotkanie Adama Mickiewicza z Petro Hułak-Artemowskim (więcej informacji na temat związków Mickiewicza z Ukrainą, a w szczególności z Charkowem, znaleźć można w materiałach zamieszczonych na stronie internetowej: <http://www.poloniahkarkov.ua/pl/polacy-w-charkowie/110-mickiewicz-i-charkow.html>; [dostęp 31 grudnia 2015].

¹⁰ Konstanty Antoni Górski (1859-1924) kompozytor, skrzypek, uczeń N. Rimskiego-Korsakowa. Wykładał w Charkowskiej Szkole Muzycznej, był dyrygentem orkiestry symfonicznej, prowadził chór założony przy parafii rzymsko-katolickiej w Charkowie. Po roku 1917 powrócił do Polski i pracował w Poznaniu. Był jednym z założycieli i działaczem Towarzystwa Kulturowego „Dom Polski” w Charkowie.

¹¹ Najbardziej znani polscy architekci Charkowa to: A. Rzepiszewski, Z. Charmoński, W. Wieliczko, B. Herszkowicz.

¹² NOWIKOW W. Russkij mir? Dziękujemy. Dlaczego Charków nie stał się Donbasem? Gazeta Wyborcza 24-25 października 2015, s. 31. ISSN 0860-908X.

II. 8 Szkielet mamuta, ze zbiorów Muzeum Przyrody.
Fot. M. Pawłowska.

Natomiast najstarszym muzeum Charkowa jest Muzeum Sztuki, założone przez Wasyla Karazina już w 1805 roku. Znajduje się tu ponad 20 tysięcy prac, a wśród nich unikalne dzieła malarstwa ukraińskiego i światowego, a także rzeźby, grafiki i wyroby rzemieślnicze. Stała wystawa liczy 250 prac i są to ikony z XVI i XIX wieku oraz malarstwo z XIX i XX wieku takich autorów jak: Henryk Siemiradzki, Ilja Repin, Aleksander Orłowski, Aleksiej Charłamow, Stanisław Żukowski, Iwan Szyszkin i inni.

Prezentując Charkowski Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Karazina nie można nie wspomnieć o uniwersyteckiej bibliotece, która rozpoczęła swoją działalność już na drugi dzień po otwarciu Uniwersytetu, czyli 30 stycznia 1805 roku, ale budynek przy ul. Uniwersyteckiej 23, ze wspaniałą czytelnią na 250 miejsc i nowoczesnym magazynem książek, wybudowano dopiero w 1902 roku¹³. Dziś mieści się tu Oddział Książki Rzadkiej i Rękopisów¹⁴,

¹³ Opr. na podst.: Berezûk N.M., Levčenko I.G., Čugrinova R.P.: Biblioteka Charkovskogo nacional'nogo uniwersiteta imeni B.N. Karazina za 200 let (1805-2005). Char'kow 2006. ISBN 966-8661-15-X.

¹⁴ W zbiorach Oddziału znajduje się 14 polskich rękopisów i 286 starodruków w języku polskim, w tym: 14 tytułów z XVI, 108 z XVII, 155 z XVIII wieku oraz 9 bez określenia roku wydania. Pierwsze książki zakupił i подарował uczelni hrabia Seweryn Potocki. Znalazła się wśród nich unikalna książka w języku łacińskim „*Dziennik podróży do Moskwy Ignacego Chrystofora słynnego władcy Świętego Imperium Rzymskiego i kawalera Królestwa Węgierskiego(...) dla wszechmocnego Cara i Wielkiego Wodza Moskwy Piotra Aleksejewicza. Rok 1698*”. Prawie wszystkie egzemplarze tego dzieła na żądanie władz rosyjskich, oburzonych ostrymi opiniami o rosyjskich obyczajach i o Piotrze I, zostały zniszczone, publikacja była białym krukiem już w XVIII wieku, a egzemplarz zachowany w Bibliotece jest bezcennym skarbem z uwagi na umieszczoną na stronie tytułowej dedykację hrabiego Potockiego. Kolejnym darczyńcą był biskup charkowski Chrystofor Sulima, który przekazał bibliotece książki religijne, filozoficzne i historyczne w języku łacińskim i polskim, nato-

a główna siedziba Centralnej Biblioteki Naukowej Charkowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia W. N. Karazina znajduje się w gmachu uniwersyteckim przy placu Wolności 4.

Il. 9. Najstarsze i najcenniejsze zbiory Centralnej Biblioteki Naukowej Charkowskiego Uniwersytetu. Fot. Wiera Malinowska

Dyrektorem Biblioteki jest Iryna Żurawlowa, która od lat popularyzuje osiągnięcia polskiej nauki i kultury w wielu miastach Wschodniej Ukrainy, a w centrum jej zainteresowań badawczych znajdują się polskie rękopisy i starodruki gromadzone i przechowywane w bibliotece uniwersyteckiej. Z jej inicjatywy w czerwcu 2012 roku, w związku ze zbliżającymi się wydarzeniami sportowymi Euro 2012, przygotowano do druku biuletyn *Polacy na mapie Charkowa*¹⁵, w którym zaprezentowano sylwetki polskich przedstawicieli nauki, kultury i sztuki, których aktywność związana była z Charkowem, pokazano znajdujące się na terenie miasta budowle zaprojektowane przez polskich architektów. Warto dodać, że Iryna Żurawlowa jest laureatką honorowej odznaki „Zasłużony dla Kultury Polskiej”, przyznawanej przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP.

---

miast arcybiskup Platon Lubarski ofiarował kazania Jakuba Wujka i Biblię, wydaną w Gdańsku w 1632 r. W bibliotece przechowuje się również dziewięć książek Piotra Skargi pochodzących z początku XVII w. Dziś księgozbiór Biblioteki Naukowej Uniwersytetu Karazina liczy ponad 3,5 miliona, a wśród najcenniejszych zbiorów znajduje się 17 inkunabułów, ponad 1000 rękopisów i 300 paleotypów. Jednym z najcenniejszych dzieł przechowywanych w bibliotece jest zapisane w katalogu książek pod numerem 706 drugie wydanie dzieła Mikołaja Kopernika „O obrotach sfer niebieskich” z 1566 roku. (Opr. na podst.: ŻURAVLOVA I. (red.). Wybitni Polacy Charkowa. Materiały Międzynarodowego Naukowego Sympozjum. Charków, 7 grudnia 2011 r. Charków: „Majdan” 2012. s. 92-104. ISBN 978-966-372-510-9).

¹⁵ ŻURAVLOVA I. (red.). Polacy na mapie Charkowa. Charków: Konsulat Generalny RP w Charkowie 2012.

Il. 10. Maria Pawłowska i Iryna Żurawłowa obok pomnika W. Karazina przed gmachem Uniwersytetu.
Fot. Wiera Malinowska.

Od pięciu lat w Charkowskim Narodowym Uniwersytecie im. W.N. Karazina działa Ukraińsko-Polskie Centrum Akademickie Nauki i Kultury, gdzie prowadzone są zajęcia z języka polskiego, ale również szeroko rozumiana działalność naukowa, kulturalna i oświatowa¹⁶. W bibliotece Centrum znajduje się bogaty księgozbiór obejmujący publikacje w języku polskim, ale również materiały dotyczące Polski – jej historii i teraźniejszości. Obecnie Centrum współpracuje z kilkunastoma uczelniami i instytucjami naukowymi w Polsce, liczy jednak na nawiązanie kontaktów z kolejnymi polskimi placówkami naukowymi, proponując realizację wspólnych projektów kulturalnych i edukacyjnych. Dyrektorem Centrum jest dr Tatiana Bitkova.

---

¹⁶ Więcej informacji o Centrum znaleźć można na stronie: <http://upc.univer.kharkov.ua/pl/about.html> [dostęp 25.01.2016].

II. 11. W Bibliotece Ukraińsko-Polskiego Centrum Akademickiego, po prawej dr Tatiana Bitkova.
Fot. Wiera Malinowska.

Z Charkowskim Uniwersytetem Narodowym imienia W. N. Karazina związana jest jeszcze jedna placówka naukowa, która powstała z inicjatywy absolwentów, wykładowców i przyjaciół Uniwersytetu, czyli Centrum Landaua¹⁷. Centrum stworzono z myślą o najmłodszych adeptach nauki. Tutaj dzieci i młodzież, ale również ich rodzice i dziadkowie mogą uczestniczyć w tworzeniu nauki. Specjalne urządzenia i aparatura naukowa, zaprojektowane i stworzone przez pracowników Centrum, pozwalają na samodzielne wykonywanie doświadczeń obrazujących podstawowe prawa rządzące światem przyrody.

---

¹⁷ L.D. Landau (1908-1968) wybitny fizyk rosyjski, laureat nagrody Nobla (1962), w latach 1932-1937 przebywał w Charkowie, gdzie rozpoczęła się jego kariera naukowa, był szefem Działu Teorii Ukraińskiego Instytutu Fizyczno-Technicznego (UFTI). W tym samym czasie wykładał fizykę teoretyczną w Charkowskim Instytucie Inżynierii Mechanicznej. W roku 1934 otrzymał doktorat z nauk fizycznych i matematycznych. Od roku 1935 był profesorem fizyki na Uniwersytecie Charkowskim. W roku 1937 przeniósł się do Moskwy, gdzie został szefem Działu Teorii w Instytucie Fizycznym Akademii Nauk ZSRR.

II. 12. W Centrum Landaua muzykę można zobaczyć.
Fot. M. Pawłowska.

O Charkowie chciałoby się napisać więcej. O niezwykle przyjaznych Polakom mieszkańcach, pięknie oświetlonych ulicach, alei gwiazd, nieistniejącym już pomniku Lenina na placu Swobody, ale również o wystrzałach i wybuchających pociskach w niedalekim Doniecku i o wyborze, jakiego dokonali mieszkańcy tego miasta. Ale to materiał na zupełnie inny artykuł.

II. 13. Na charkowskiej ulicy. Fot. M. Pawłowska.

Na koniec chciałabym zachęcić pracowników naukowych, bibliotekarzy i studentów z Polski do nawiązywania kontaktów z ukraińskimi placówkami naukowymi, w szczególności z Charkowskim Uniwersytetem Narodowym im. Wasyla Karazina. W sprawach organizacyjnych związanych ze współpracą polsko-ukraińską można się kontaktować z panią Iryną Żurawlową (adres e-mail: irina.kazimir@mail.ru), dyrektorem Centralnej Biblioteki Naukowej Charkowskiego Uniwersytetu Narodowego.

Bibliografia:

1. Berezûk N.M., Levčenko I.G., Čugrinova R.P.: Biblioteka Char'kovskogo nacional'nogo universiteta imeni B.N. Karazina za 200 let (1805-2005). Char'kow: Timčenko, 2006. ISBN 966-8661-15-X.
2. JANKOWSKI I. Uniwersytet Charkowski w początkach swego istnienia (1805-1820). Charków: „Majdan” 2004. ISBN 966-8661-15-X.
3. NOWIKOW W. Russkij mir? Dziękujemy. Dlaczego Charków nie stał się Donbasem? Gazeta Wyborcza 24-25 października 2015, s. 31. ISSN 0860-908X
4. ŻURAVLOVA I. (red.). Polacy na mapie Charkowa. Charków: Konsulat Generalny RP w Charkowie. 2012.
5. ŻURAVLOVA I. (red.). Wybitni Polacy Charkowa. Materiały Międzynarodowego Naukowego Sympozjum. Charków, 7 grudnia 2011 r. Charków: „Majdan” 2012. ISBN 978-966-372-510-9.